

הצעת תשובות לשאלות בחינת הבגרות

עברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון א'

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	הבנה והבעה	—	50 נקודות
פרק שני	—	אוצר המילים והמשמעים; שם המספר ומילות היחס	{	26 נקודות
פרק שלישי	—	תחביר ומערכת הצורות	{	24 נקודות
סה"כ	—			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות:

(1) יש לענות על כל השאלות בגוף השאלון, לפי ההוראות.

(2) לכתובת טיוטה אפשר להשתמש בעמודים האחרונים (22-23) של השאלון.

(3) הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

הערה: קישורית לדוגמאות תשובה לשאלון זה תתפרסם בדף הראשי של אתר משרד החינוך.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

לפניך ארבעה טקסטים 1-4. קרא אותם, וענה על השאלות שאחריהם.

טקסט 1

נכחדים, ניצולים ומושבים

(מעובד על פי ארבל, א' [2010]. "נכחדים, ניצולים ומושבים". פנים, 51.

אוחזר מ-<http://www.itu.org.il> ב-12 בינואר 2014)

החוקר והכומר הבריטי הנרי בייקר טריסטראם, שביקר בארץ-ישראל במחצית השנייה של המאה ה-19, תיאר את עולם החי והצומח של ישראל בדיוק מפליא, וכך כתב בספרו "מסע בארץ-ישראל, יומן 1863-1864" על מפגשו עם עולם החי של הגליל:

5 ואדי לימון, שנמצא מדרום לצפת, הוא גיא צר שגובה קירותיו הסלעיים מגיע עד 200 מטר [...] הצוקים מלאים מערות המשמשות מחסה בטוח למאות נשרים בעלי הֶדְרָת מלכים, לִפְרָסִים² מעטים, לבזי הצוקים ולמינים אחדים של עיטים [...] מעולם לא פגשנו כל כך הרבה חיות בר. ראשון הופיע חזיר-בר מתוך הסבך שלידינו. אחר כך הבחנו באייל שרץ בבהלה במעלה הצוק, ולאחר מכן נמייה גדולה כמעט דרכה על רגלי, ונמלטה לתוך נקיק; 10 כשהתאמצתי לעקוב אחריה, ראיתי להפתעתי דוב סורי חום יורד בכבדות, וכשטיפסנו בחבלים, יכולנו לראות את הצבאים טופפים בגיא למטה.

אולם התמונה הנפלאה שהציג טריסטראם היא תמונה של גן עדן שאבד וכלה מן העולם. המטייל בנופי ואדי לימון, הנקרא כיום נחל עמוד, יראה שתמונת עולם החי של ימינו שונה תכלית שינוי מן התמונה שהציג טריסטראם. 15 במהלך מאה וחמישים השנים שחלפו מביקורו באזור נעלמו הפרסים ובזי הצוקים, וכמוהם הדוב הסורי החום והאיילים. ממאות הנשרים נותרו היום בכל רחבי הארץ פחות משלוש מאות פרטים, ורק צבאים מעטים חיים באזור. בשנים שחלפו מאז קום המדינה חל בארץ גידול עצום במספר התושבים, הבנייה התרחבה, וחל פיתוח מואץ בחקלאות, בתעשייה ובתחבורה. כל אלה פגעו בעולם החי פגיעה של ממש: מקומות המחיה הטבעיים, דוגמת דיונות החול והביצות, נהרסו; השימוש בהדברה כימית גדל; ותופעת הצייד הבלתי מבוקר התרחבה. בעקבות זאת נכחדו מינים ארץ-ישראליים רבים, ונפגעו קשות גם מינים אחרים המצויים בסכנת הכחדה עולמית. אמנם בישראל 25 פועלים גופים "ירוקים" רבים המגנים על הטבע, אך באלה אין די.

1 ד"ר אבי ארבל הוא זואולוג.

2 פֶרֶס — מין של עוף דורס.

התמונה הפסימית שהצגנו מדאיגה מאוד הן את חובבי הטבע הן את אנשי המקצוע. בעשרות השנים האחרונות הכינו גופים ואישים שונים כמה וכמה תכניות שתכליתן להציל את עולם החי, להגן ולשמור עליו. אחת התכניות שכבר בוצעו היא השְׁבֵּתָם לטבע של מיני בעלי חיים שנכחדו מן הארץ. אמנם מבצעי ההשבה ברוכים וחשובים, אולם אין בהם דִּי. יש לנקוט צעדים נוספים כדי למנוע את הפגיעה בחיות. אם לא נתעשת ונפעל במרץ להצלת הטבע ועולם החי, יוסיפו להיעלם מן הנוף מינים רבים המצויים היום בסכנת הכחדה, ואנו נמצא את עצמנו רק עם שרידים מעולם החי המפואר. הצלת עולם החי של ישראל תלויה בחינוך. אם נצליח לחנך דור שיבין את חשיבות השמירה על הטבע והסביבה, ולא יסכים להקריבם על מזבחות הממון והפיתוח, יש סיכוי שעולם החי המיוחד שלנו ישרוד. אך האם יתקיים חזון זה בעתיד הנראה לעין?

טקסט 2

יחמור פרסי – השְׁבֵּתָ לטבע

(מעובד על פי אתר גן החיות התנ"כי בירושלים [2014]). "יחמור פרסי – השבה לטבע".

אוחזר מ־<http://www.jerusalemzoo.org.il> ב־12 בינואר 2014

היחמור הפרסי נכחד מנוף ארצנו בתחילת המאה העשרים, ורבים חשבו כי הוא נכחד מן העולם. אולם ב־1956 התגלו בדרום־מערב אֵינן שני תריסרי פרטים. תגלית זו הדהימה את אנשי שמירת הטבע בעולם, והם התגייסו להציל את היחמור הפרסי. ב־1978 התגייסה גם רשות

הטבע והגנים למאמץ הבין־לאומי והחליטה להקים גרעין רבייה בשמורת הטבע "חי־בר כרמל". היסוד לגרעין זה היה שני זכרים שהגיעו מגרעין הרבייה בגרמניה וארבע נקבות שהגיעו מאירן. גרעין הרבייה שבכרמל פָּרָה ורָבָה, והוחלט להתחיל להשיב את היחמורים לטבע. המקום שנבחר עבור מיזם זה הוא אזור נחל קְזִיב שבגליל המערבי, השופע מים וצמחייה. כיום מונה אוכלוסיית היחמורים הפרסיים בגליל המערבי כמאתיים פרטים, וזוהי אוכלוסיית היחמורים הגדולה ביותר בעולם.

טקסט 3

הצומח בישראל

(מעובד על פי דראל, י' [28 במרס 2011]). "כל צמח חמישי בישראל נמצא בסכנת הכחדה".

ynet, ידיעות אחרונות. אוהזר מ־<http://www.ynet.co.il> ב־20 בינואר 2014

במדינת ישראל יש מינים רבים של צמחים אף כי שטחה קטן. בבריטניה, למשל, ששטחה גדול פי שישה מישראל, יש רק 1,750 מיני צמחים, לעומת זאת בישראל יש 2,288 מיני צמחים. הסיבה לעושר הזה טמונה בעיקר במיקומה של ישראל בין כמה אזורי אקלים.

5 עם זאת, בעשורים האחרונים מגוון מיני הצמחים בישראל מאוים, בייחוד בשל בנייה מואצת, פיתוח תשתיות וסלילת כבישים.

מבין כלל מיני הצמחים בישראל 414 (18%) מוגדרים מינים "אדומים", כלומר מינים הנמצאים בסכנת הכחדה. מאז 1965 חלה בישראל עלייה של 43% במספר "המינים האדומים". בראש רשימת הצמחים שבסכנת הכחדה נמצא האירוס — 10 רוב המינים שלו מוגדרים "מינים אדומים". אחריו ברשימה הוא הסחלב. מרבית "הצמחים האדומים" בישראל גדלים באזור השרון. גם הגליל העליון נחשב אזור עתיר מינים המצויים בסכנת הכחדה.

/המשך בעמוד 5/

צא לנוף אך אל תקטוף

(מעובד על פי אתר החברה להגנת הטבע [2014]. "צא לנוף אך אל תקטוף".

אוחזר מ-<http://www.teva.org.il> ב-30 בינואר 2014)

כיום אנשים רבים יודעים שהכלניות, האירוסים ושאר פרחי הבר הם פרחים מוגנים ואסור לקטוף אותם, אולם עד 1963 ראו רבים בפרחי הבר רכוש הכלל, וכל אחד חש שהוא רשאי לקטוף אותם. בתוך כמה שנים עמדו מינים רבים של פרחים

מן היפים בארץ בסכנת הכחדה, וחובבי הטבע הבינו שאם לא תיעשה פעולה דחופה, יאבד חלק מהותי מיופיו של הטבע.

בעקבות המאבק של אנשי החברה להגנת הטבע נחקק ב-1963 "חוק גנים לאומיים ושמורות טבע". על פי חוק זה, שטחים רבים הוכרזו שמורות טבע, וקטיף הצמחים בהן נאסר. זאת ועוד, עשרות צמחים, ובהם נרקיס, נורית וכלנית, הוגדרו צמחים מוגנים, והוכרז כי אסור לפגוע בהם לקטוף או למכור אותם. אמנם חברי כנסת אחדים טענו שזו "גזרה שאין הציבור יכול לעמוד בה", אך עזריה אלון³, ממייסדי החברה להגנת הטבע והרוח החיה בקבוצה של "משוגעים לדבר", תיאר כיצד התחולל המהפך: "בראש ה'צבא' עמדו המורים והגננות. הם קלטו את המסר, העבירו אותו לילדים, ומן הילדים הועבר המסר אל ההורים. אלה היו אותם מורים וגננות שזמן קצר קודם לכן יצאו עם חניכיהם אל השדות ועודדו אותם לקטוף [...] היה כאן שילוב של הסברה וחוק, אבל החוק הופעל רק במקרים קיצוניים".

כבר בשנות השבעים נראה המהפך בשטח: אירוסים וצבעונים חזרו לפרוח בריכוזים גדולים, ומשטחי כלניות ותורמוסים כחולים כיסו שוב שטחים נרחבים. אולם מסקר שערכה החברה להגנת הטבע לאחרונה מתברר כי חלה ירידה במודעות הציבור לשמירה על פרחי הבר.

3 עזריה אלון — חוקר ארץ-ישראל וזוכה פרס ישראל. היה אחד ממייסדי החברה להגנת הטבע, ופעל רבות למען השמירה על הטבע בישראל. עזריה אלון הלך לעולמו לפני חודשים ספורים.

לא תכתוב בזה לא לכתוב באזור זה

פרק ראשון — הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה ענה על כל השאלות 1-6.

1. לפניך תרשים המציג רכיבי מבנה של **טקסט 1**. השלם אותו. (8 נקודות)

2. לפניך שלושה אזכורים **מטקסט 1**.

ציין למה מכוון כל אחד מהם. (6 נקודות)

- "אלה" (שורה 20) גידול עצום במספר התושבים, התרחבות הבנייה והפיתוח המואץ בחקלאות, בתעשייה ובתחבורה. / הגורמים לפגיעה בבעלי החיים.
- "באלה" (שורה 25) גופים "ירוקים" (הפועלים להגנה על הטבע).
- "להקריבם" (שורה 35) מכון לטבע ולסביבה.

3. א. אפשר לשבח את טקסט 2 בטקסט 1.

כתוב את מספר השורה בטקסט 1 שאחריה אפשר לשבח את טקסט 2. (2 נקודות)

29

ב. הקף את התשובה הנכונה.

איזה קשר לוגי יהיה בין טקסט 1 ובין טקסט 2 בעקבות השיבוץ?

(3 נקודות)

- השתלשלות כרונולוגית
- בעיה ופתרון
- ☒ הכללה ודוגמה
- תופעה וגורמיה

/המשך בעמוד 7/

לא לכתוב באזור זה

لا تكتب في هذه المنطقة

4. עיין בטקסט 3.

- א. כתוב במשפט אחד את הרעיון המרכזי של טקסט 3. (4 נקודות)
- מגוון מיני הצמחים בישראל נמצא בסכנה. / אכנס ארץ-ישראל עשירה במינים
אין הצומח, אך מגוון זה נמצא בסכנה בשל תהליכי פיתוח.
- ב. הקף את התשובה הנכונה.
- בפסקה הראשונה של טקסט 3 מובאת השוואה.
ההשוואה מובאת כדי לטעון ש — (2 נקודות)
- בישראל יש "מינים אדומים" המצויים בסכנת הכחדה.
— מצבו של עולם הצומח בעולם הולך ומידרדר.
— בישראל יש מגוון גדול של מיני צמחים. ☒
— מגוון מיני הצמחים בבריטניה קטן יחסית.

5. עיין בטקסט 4.

- א. על פי טקסט 4, מה היו שני הגורמים ששינו את תפיסת הציבור כלפי השמירה על
פרחי הבר? (4 נקודות)
- חקיקת "חוק גנים לאומיים ושמורות הטבע" בשנת 1963.
— חינוך / הסברה.
- ב. בסוף טקסט 4 כתוב כי הציבור כיום מודע פחות לשמירה על פרחי הבר.
מה היית מציע לעשות כדי להעלות את המודעות לשמירה על פרחי הבר בימינו?
(5 נקודות)
- אני מציע לנסות את אמצעי התקשורת החדשים הקיימים בימינו, כגון טלוויזיה
מסחרית ואינטרנט כדי להעלות את המודעות לשמירה על פרחי הבר בימינו.
אנשים רבים מקדישים שעות רבות לצפייה בטלוויזיה ולעלישה באינטרנט,
ולכן טוב יהיה אם ישודרו בערוצים אלה סרטונים המסבירים את החשיבות
שבשמירה על הפרחים. לדעתי, צפייה של האוני אנשים בסרטונים תטמיע את
המסרים, והמודעות לנושא תגבר.

6. **מטלת סיכום** (16 נקודות)

על פי שלושת הטקסטים 1, 3 ו-4, כתוב סיכום (בהיקף של כ-12 שורות) על הפגיעה בטבע בישראל. בסיכומך כתוב על הבעיה ועל הפתרונות המוצגים בטקסטים (תוכל להשתמש בעמוד 9 כטייטה לסיכומך).

הפגיעה בטבע בישראל

לפי טקסט 1 "נכחדים, ניצולים ומושבים" מאת ארבל, א' ולפי טקסט 3 "הצומח בישראל" מאת דראל, י', הפגיעה בטבע הישראלית מתרחשת הן בעולם החי הן בעולם הצומח.

לפי ארבל, מיני בעלי חיים, כדוגמת פרסים ואילים בנחל עמוד, נכחדו לחלוטין. בעלי חיים אחרים, למשל הנשרים, מצויים בסכנת הכחדה. גם מקומות מחיה טבעיים של בעלי חיים נהרסו ואינם עוד. לפי דראל, עולם הצומח נפגע ומאויס אלף הוא. מאז 1965 חלה עלייה חדה במספר מיני הצמחים הנמצאים בסכנת הכחדה, כמו האירוס והסחלב. הפגיעה הזאת בטבע היא תוצאה של גידול במספר התושבים, של תהליכי פיתוח, ועוד.

לפי טקסט 1 ולפי טקסט 4 "צא לנוף אק אל תקטוף" מאתר החברה להגנת הטבע, הפתרונות המוצעים הם מגוונים: הקמת גופים "ירוקים" לטיפול בבעיה לדוגמה "החברה להגנת הטבע", ביצוע פעולות של השבה לטבע וגם חקיקת חוקים כמו חוק הגנים הלאומיים מ-1963. אק הפתרון המשמעותי ביותר, כפי שעולה מתוך הדברים, הוא חינוך והסברה. רק אם יגדל דור שיבין את חשיבות הטבע יש סיכוי שהטבע ישרוד.

שימו לב: זוהי רק דוגמה אחת לסיכום. ייתכנו סיכומים אחרים במבנים אחרים.

טיוטה

[illegible]

لا تكتب في هذه المنطقة

לא לכתוב באזור זכ

פרק שני – אוצר המילים והמשמעים; שם המספר ומילות היחס (26 נקודות)

בפרק זה ענה על כל השאלות 7-12.

אוצר המילים והמשמעים (21 נקודות)

7. לפניך הערך **תכלית** ממילון אבן-שושן 2003, ולו ארבע משמעויות.

תְּכַלִּית נ' [מן כלה] 1. קֶצֶה, תְּחוּם, גְּבוּל: "מִפְתַּח בֵּית אֶלְיָשִׁיב וְעֵד-תְּכַלִּית בֵּית אֶלְיָשִׁיב" (נחמיה ג כא). "עֵד-תְּכַלִּית אֹרֹךְ עִם-חֹשֶׁךְ" (איוב כו י). "וְכֵן יֵלֶךְ לֵלֵא תְּכַלִּית וְחֶקֶר" (הרומי, כ 360). מְרַחֲבִים גְּדוּלִים לֵלֵא תְּכַלִּית. 2. [בהשאלה] מְטָרָה, מְגֻמָּה, הַתּוֹצָאָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל דָּבָר: "תְּכַלִּית חֲכָמָה – תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים" (ברכות יז.). "מָה תְּכַלִּית הַהִתְנַשְּׂאוֹת?" (מורה נבוכים, א ט). "סִבְרָתָם (שֶׁל תַּלְמִידֵי אֶפִיקוֹרוֹס) כִּי הִתְנַהֵּא הָיָא הַתְּכַלִּית הַמְבַקֶּשֶׁת!" (כוזרי, ה כ). "הַשְּׁגָתַת תְּכַלִּית יְדוּעָה הוּא צִרְף מְרֻגָּשׁ לְלִבָּנוֹ" (אחד העם, יב). "הָאֲמָצְעִים הָאֵלֶּה מוֹכִילִים אֶל הַתְּכַלִּית הַנִּרְצָה" (ברדצ'בסקי, סיפורים קוד). אָדָם דּוֹאֵג לְתְּכַלִּיתוֹ. 3. [בהרחבה מן הנו"ל] סְדוּר נֹחַ בְּחַיִּים, מַעֲמָד מְבַסֵּס, חֹסֶר תְּלִישׁוֹת: "הַגִּיעָה הַשְּׁעָה לְדָאֵג לְתְּכַלִּית. עֵנִי, בְּחוּר, וְתֵן דַּעְתְּךָ לְהַתְּכַלִּית" (מנדלי מר"ס, קסח). "שִׁתְּהָא יְהוּדֵי רוּצָה אֲנִי, בְּרִיָּה בְּכָל הַבְּרִיּוֹת, תְּכַלִּית בְּקֶשׁ לָךְ, תְּכַלִּית!" (ביאליק, ספית, נספח). 4. שְׁעוֹר שְׂאִין לְמַעֲלָה מְמֻנָּה: "תְּכַלִּית שְׁנָאָה שְׁנֵאֲתִים" (תהילים קלט כב). "כְּשִׁישְׁתְּדִלוֹ לְהַשִּׁיג מִהַחֲמֹר הַפְּשׁוּט בְּתְּכַלִּית הַפְּשִׁיטוֹת" (מורה נבוכים, א נח). "בְּתְּכַלִּית הַסְּכֻלוֹת" (חובות הלכות, הייחוד ו). – [תְּכַלִּית, תְּכַלִּיּוֹת]

א. לפניך שני משפטים מטקסט 1 שבהם מופיעה המילה "תכלית".

ציין לאחר כל משפט את מספר המשמעות מן הערך המתאימה למשמעות המילה "תכלית" במשפט. (4 נקודות)

— "בעשרות השנים האחרונות הכינו גופים ואישים שונים כמה וכמה תכניות

שתכליתן להציל את עולם החי, להגן ולשמור עליו" (שורות 27-28). 2

— "תמונת עולם החי של ימינו שונה תכלית שינוי מן התמונה שהציג טריסטראם"

(שורה 15). 4
/המשך בעמוד 11/

ב. לפניך ארבעה ביטויים. הקף את הביטוי שיכול להמיר את הצירוף "שונה תכלית שינוי" במשפט: "תמונת עולם החי של ימינו **שונה תכלית שינוי** מן התמונה שהציג טריסטראם" (טקסט 1, שורה 15). (2 נקודות)

- שונה במידה מסוימת
- ⊖ שונה לחלוטין
- בעיקר שונה
- אינה שונה כלל

8. בטקסט 1 בולטים שני שדות סמנטיים מנוגדים: שדה של **הרס ופגיעה** ושדה של **שיקום והצלה**.

א. הבא שתי דוגמאות מן הטקסט למילים או לצירופים מכל שדה סמנטי (סך הכול — ארבע דוגמאות). (4 נקודות)

שדה של הרס ופגיעה: (1) אבד (2) כלה
וכן — נעלמו/להיעלם, פגוע/נפגעו,
נהרסו, נכחדו/הכחדה, שרידים/להקריבם
שדה של שיקום והצלה: (1) מגנים/להגן (2) לשמור
וכן — פועלים/נפעל בארץ, נתעשת

ב. בטקסט 1 נפוץ יותר השימוש בשדה הסמנטי של הרס ופגיעה. הסבר מדוע. (2 נקודות)

השימוש בשדה הסמנטי של הרס ופגיעה נפוץ יותר משום שהוא משרת את מטרתו של הכותב להדגיש את חומרת הבעיה, ואילו השדה של שיקום והצלה נפוץ פחות משום שאף עובדה זו מחזקת את דעת הכותב כי לא נעשה די להתמודדות עם הבעיה.

9. בטקסט 3 מוזכרת המילה "אדומים" (שורה 7).

לפניך משפטים נוספים שיש בהם שימוש במילה "אדום" ובנטיותיה.
— בעקבות הגשמים הרבים עלה מפלס הכינרת מעל לקו ה**אדום** התחתון.
— בני נוער רבים מתנדבים לארגון מגן דוד **אדום**.
— הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים פרסמה את רשימת "הכבישים **האדומים**", כבישים שמספר תאונות הדרכים בהם הוא הגבוה ביותר.
— נסיעה באור **אדום** ברמזור היא עברה חמורה.
— דגל **אדום** המונף על סוכת המציל בשפת הים מסמל ים סוער.
(1) ציין מהי המשמעות המשותפת למילה "אדום" בטקסט 3 ובמשפטים האלה. (2 נקודות)

ל"אדום" משמעות של סכנה, אזהרה.

(2) מדוע לדעתך משתמשים במילה "אדום" כדי לבטא משמעות זו? (נקודה אחת)
הצבע האדום הוא צבע הדם המסמל מצב קשה שיש בו סכנה לחיים. / סימן בין-לאומי מוסכם.

10. א. (1) בטקסט 1 כתוב "התמונה הפסימית שהצגנו מדאיגה מאוד" (שורה 26).
המר את שם התואר **פסימית** בשם תואר עברי שישמור על משמעות המשפט.

(נקודה אחת)

קודרת / עטואה / שחורה

- (2) בטקסט 2 כתוב "גרעין הרבייה שבכרמל **פרה ורבה**" (שורה 9).
המר את הביטוי **פרה ורבה** בפועל אחד שישמור על משמעות המשפט.

(נקודה אחת)

התרבה / ערבה

- ב. בטקסט 4 כתוב כי חברי כנסת אחדים טענו כי החוק הוא **גזרה שאין הציבור יכול**

לעמוד בה (על פי שורות 16-17).

מהי משמעות הביטוי "גזרה שאין הציבור יכול לעמוד בה"? הקף את התשובה הנכונה.

(2 נקודות)

- הציבור יתנגד לחוק בכל תוקף.
- הציבור לא יהיה חייב לקיים את החוק.
- הציבור יענש אם לא יציית לחוק.
- ⊖ הציבור יתקשה מאוד לקיים את החוק.

11. לפניך שתי מילים. העתק לכל אחת מהן מילה **מנוגדת** מטקסט 3. ציין את מספר השורה

של המילה שכתבת. (2 נקודות)

מספר השורה: <u>5</u>	אחידות — המילה המנוגדת: אלווין
מספר השורה: <u>12</u>	דל — המילה המנוגדת: עתיר

(5 נקודות)

שם המספר ומילות היחס

12. א. לפניך שלושה משפטים. בכל משפט כתוב במילים את המספרים המודגשים (אין צורך לנקד).

— 414 ארבע מאות וארבעה עשר מיני צמחים בישראל הם "מינים אדומים".

— אוכלוסיית היחמורים בעולם גדלה פי 4 ארבעה בשלושים השנים האחרונות.

— ב-16 שנה עשר באוגוסט 1963 אושר בכנסת "חוק גנים לאומיים ושמורות טבע".

ב. לפניך שני משפטים. השלם כל משפט במילת היחס המתאימה מבין האפשרויות המוצעות, ובמידת הצורך כתוב אותה בנטייתה הנכונה, על פי ההקשר.

— עלינו להיערך לקראת שינויים מרחיקי לכת (אצל, לעבר, לקראת, על אודות) באורחות חיינו כדי לשמור על החי והצומח.

— בגן שהוקם בשמורת "עין אפק" מגדלים צמחים נדירים שתכניות פיתוח שונות מאיימות לפגוע בהם. (כלפי, את, ב, מפני)

פרק שלישי — תחביר ומערכת הצורות (24 נקודות)

בפרק זה שמונה שאלות: ארבע מתחום התחביר (13-16) וארבע מתחום מערכת הצורות (17-20).
ענה על ארבע שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן מתחום התחביר או מתחום מערכת הצורות
או משני התחומים, כרצונך (לכל שאלה — 6 נקודות).

תחביר

13. לפניך קטע.

בגלל המאבק של אנשי החברה להגנת הטבע נחקק בשנת 1963 חוק הגנים הלאומיים.
חברי כנסת טענו שהחוק לא יועיל. אנשי חינוך קלטו את המסר, והם העבירו אותו לילדים.

העתק כל אחד מן המשפטים שבקטע בשורה נפרדת.

א. קבע את הסוג התחבירי של כל משפט: פשוט, איחוי (מחובר) או מורכב.

- אם המשפט הוא איחוי (מחובר), תחם בו את האיברים.
- אם המשפט מורכב, תחם בו את הפסוקית, וציין אם היא משלימת פועל או משלימת שם.

- בגלל המאבק של אנשי החברה להגנת הטבע נחקק בשנת 1963 חוק
הגנים הלאומיים. / משפט פשוט.

- חברי כנסת טענו [שהחוק לא יועיל]. / משפט מורכב
פסוקית
משלימת פועל

- [אנשי חינוך קלטו את המסר], [והם העבירו אותו לילדים]. /
משפט איחוי (מחובר)
איבר א
איבר ב

ב. ציין את התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים המסומנות במשפטים בקו:

נושא, נושא, משלים שם (לוואי), משלים פועל.

- המאבק מאבק פועל
- חוק חוק
- לילדים לילדים פועל

14. א. לפניך שני משפטים II-I. ציין את הקשר הלוגי שבא לידי ביטוי בכל משפט.

I. **אמנם מבצעי ההשבה ברוכים, אולם נדרשים צעדים נוספים.**

הקשר הלוגי: ויתור / הסתייגות

II. **אם לא נתעשת, מינים רבים של בעלי חיים ייעלמו מן הנוף.**

הקשר הלוגי: תנאי

ב. לפניך משפט.

על אף שטחה הקטן של מדינת ישראל היא עשירה במיני צמחים.

לפניך ארבעה משפטים. **הקף** את המשפט שיש בו אותו קשר לוגי כמו במשפט הנתון, והסוג התחבירי שלו הוא איחוי (מחובר).

- אף על פי ששטחה של מדינת ישראל קטן, היא עשירה במיני צמחים.
- למרות שטחה הקטן של מדינת ישראל היא עשירה במיני צמחים.
- שטחה של מדינת ישראל קטן, לכן היא עשירה במיני צמחים.
- שטחה של מדינת ישראל קטן, עם זאת היא עשירה במיני צמחים. (●)

ג. לפניך שני משפטים שיש ביניהם קשר לוגי.

— **התמונה הפסימית מדאיגה מאוד.**

— **חינוך הדור לשמירה על הטבע הוא משימה דחופה.**

כתוב מילת קישור שתחבר את שני המשפטים ותבטא את הקשר הלוגי ביניהם.

לכן / משום כך

15. לפניך שלושה משפטים III-I.

I. מינים ארץ־ישראליים רבים נכחדו, ונפגעו קשות גם מינים אחרים.

II. כשטיפסנו בחבלים, ראינו את הצבאים.

III. התמונה הנפלאה, שהציג בפנינו טריסטראס, היא תמונת גן עדן.

א. בכל אחד מן המשפטים יש שני נשואים. העתק את שני הנשואים מכל משפט, וכתוב ליד כל נשוא את הנושא שלו.

משפט I:	נשוא	נכחדו	נושא	מינים
	נשוא	נפגעו	נושא	מינים
משפט II:	נשוא	טיפסנו	נושא	אנחנו
	נשוא	ראינו	נושא	אנחנו
משפט III:	נשוא	תמונת גן עדן	נושא	התמונה
	נשוא	הציג	נושא	טריסטראס

ב. לפניך משפט מורכב.

חוקר שביקר בארץ־ישראל במחצית השנייה של המאה ה־19 תיאר את עולם החי של ישראל בדיוק מוחלט.

לפניך ארבע דרכים (1)-(4) לתחית הפסוקית במשפט, אך רק אחת מהן נכונה. הקף את המספר המציין את הדרך הנכונה.

(1) חוקר שביקר בארץ־ישראל במחצית השנייה של המאה ה־19 תיאר את עולם החי של ישראל בדיוק מוחלט.

(2) חוקר שביקר בארץ־ישראל במחצית השנייה של המאה ה־19 תיאר את עולם החי של ישראל בדיוק מוחלט.

(3) חוקר שביקר בארץ־ישראל במחצית השנייה של המאה ה־19 תיאר את עולם החי של ישראל בדיוק מוחלט.

(4) חוקר שביקר בארץ־ישראל במחצית השנייה של המאה ה־19 תיאר את עולם החי של ישראל בדיוק מוחלט.

16. א. לפניך משפט.

אני שומר על הטבע, והטבע שומר עליי.

(1) ציין את הסוג התחבירי של המשפט: פשוט, מורכב, איחוי (מחובר).

איחוי (מחובר)

(2) הקשר הלוגי במשפט יכול להתפרש בכמה אופנים.

הקף את הקשר הלוגי שאינו יכול לבוא לידי ביטוי במשפט.

— סיבה ותוצאה

— תנאי

— ויתור

— זמן

(3) המילה "טבע" חוזרת פעמיים במשפט.

כתוב מעל המילה "טבע" את התפקיד התחבירי שלה בכל אחת מהופעותיה.

אני שומר על ^{סוג} [הטבע], ו^{נושא} [הטבע] שומר עליי.

ב. לפניך ארבעה משפטים IV-I.

I. האירוסים הם פרחים מוגנים.

II. הם התגייסו להצלת היחמור הפרסי.

III. מבצעי ההשבה לטבע יקרים מאוד.

IV. כיצד התחולל המהפך?

(1) הקף את מספרי המשפטים השמניים.

(2) בחר באחד מן המשפטים השמניים שהקפת בתת-סעיף (1), וכתוב את הנושא

ואת הנושא שלו.

משפט מספר I

נושא פרחים

נושא האירוסים

או

משפט מספר III

נושא יקרים

נושא מבצעי ההשבה

מערכת הצורות

17. לפניך משפטים, ובהם פעלים מודגשים.

- התמונה המְצֻּגָּת בספרו של טריסטראם היא תמונת גן עדן.
- מערכת ההשקיה מְשִׁתְּבֶשֶׁת בגלל תקלות חוזרות ונשנות במחשב.
- המצב של עולם החי מְדִרְדֵּר כל הזמן.
- למען השמירה על הטבע יִבְצָעוּ פעולות רבות.
- בכרזה נכתב: "אל תִּתְּנוּ יד להשמידנו".
- אם נצליח לחנך דור שִׁסְכִּים לשמור על הטבע והסביבה, יש סיכוי שעולם החי שלנו ישרוד.

בטבלה שלפניך שובצו הפעלים המודגשים.

בכל שורה בטבלה השלם את המידע החסר בנוגע ל**כל פועל** (אין להשלים את המידע במשבצות המושחרות).

שם הפועל (באותו הבניין)	שם הפועל (באותו הבניין)	הבניין	השורש	הפועל
		הופעל	י-3-ע	מְצֻּגָּת
	להשתבש	התפעל	ע-ב-ע	מְשִׁתְּבֶשֶׁת
הידרדרות / התדרדרות	להידרדר / להתדרדר	התפעל	ד-ר-ד	מְדִרְדֵּר
		פועל	ע-3-ע	יִבְצָעוּ
נתינה		קל	נ-ת-נ	תִּתְּנוּ
הסכמה / הסכם	להסכים	הפעיל	ס-כ-ס	יִסְכְּמוּ

18. לפניך משפטים, ובהם פעלים מודגשים.

- היחמור הפרסי לא נִכְחַד.
- עשרות צמחים יִכְרְזוּ צמחים מוגנים, ויהיה אסור לקטוף אותם.
- החפרפרת נִכְנָסָה למאורה.
- אם לא נתעשת ונִפְעַל במרץ, יוסיפו להיעלם מינים רבים.
- נְטִיפִס בחבלים.
- כדי שִׁשְׁמְרוּ מיני הצמחים נדרשת פעולה דחופה.

א. לפניך טבלה. מייין בה את הפעלים המודגשים לשתי קבוצות, על פי משמעות הבניין.

הפעלים הסבילים	הפעלים הפעילים
נכחד	נכנסה
יוכרזו	נפעל
ישמרו	נטפס

- ב. — היחמור הפרסי לא נִכְחַד.
- אם לא נתעשת ונִפְעַל במרץ, יוסיפו להיעלם מינים רבים.
- ציין את תפקיד הנו"ן בכל פועל.
- תפקיד הנו"ן בפועל נִכְחַד נו"ן se בניין נפעל / תחילית הבניין
- תפקיד הנו"ן בפועל נִפְעַל ציון הנו"ן והכאן / ציון עתיד באזן ראשון רבים
- ג. — מעולם החי המפואר שהִרְסְנוּ נותרו רק שרידים.
- הודות לחוק שנחקק הִצְלָנוּ את פרחי הבר.
- ציין את תפקיד הה"א בכל פועל.
- תפקיד הה"א בפועל הִרְסְנוּ אחת מאותיות השורש / פ"א הפועל
- תפקיד הה"א בפועל הִצְלָנוּ ה"א se בניין הפעיל / תחילית הבניין

19. א. לפניך קטע, ובו יש שימוש רב בשמות פעולה.

בשנים שחלפו מאז קום המדינה חל גידול עצום במספר התושבים, וחל פיתוח מואץ בענף החקלאות, התעשייה והתחבורה, כגון סלילת כבישים. בעקבות זאת נכחדו מינים ארץ-ישראליים, ונפגעו קשות גם מינים אחרים, המצויים בסכנת הכחדה בעולם. הצלת עולם החי והטבע בישראל תלויה בחינוך.

העתק מן הקטע:

שם פעולה אחד בבניין קל סלילת.

שני שמות פעולה בבניין הפעיל (1) הכחדה

(2) הצלת

שני שמות פעולה בבניין פיעל במשקלים שונים (1) גידול / פיתוח / חינוך

(2) סכנת

ב. לפניך משפט ובו שתי מילים מודגשות.

כל אלה פגעו בעולם החי פגיעה של ממש.

הקף את מספר המשפט שהנאמר בו נכון.

(1) שתי הצורות פגעו ופגיעה זהות בשורש, אך שונות בבניין ובחלק הדיבור.

(2) שתי הצורות פגעו ופגיעה זהות בבניין, אך שונות בשורש ובחלק הדיבור.

(3) שתי הצורות פגעו ופגיעה זהות בשורש ובבניין, אך שונות בחלק הדיבור.

(4) שתי הצורות פגעו ופגיעה זהות בחלק הדיבור, אך שונות בשורש ובבניין.

20. לפניך שמות של צמחים ארץ-ישראליים.

שְׂרָבִיטָן, מְסָרֶק שולמית, מְקוֹר החסידה, חִיָּעַד, מְשַׁעֶרֶת זהובה, צוּרִית.

מיין בטבלה שלפניך את השמות המנוקדים לשלוש קבוצות לפי דרך התצורה, וציין בראש כל עמודה את דרך התצורה של הקבוצה.

תצורה מסורגת / שורה ושקל	תצורה קווית / בסיס וזרן סופי	הלחם בסיסים
מסרק מקור משערת	שרביטן צורית	חיעד

צולם על ידי: Frank Vicentz

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

/בהמשך דפי טיוטה/

لا تكتب في هذه المنطقة

لا لכתוב באזור זה

טיוטה

לא לכתוב באזור זה

لا تكتب في هذه المنطقة

טיוטה

לא לכתוב באזור זה